

УДК 37.016+811.161.2

С49

Автор:

Слюніна О. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»

Рецензенти:

Голобородько Є. П., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, член-кореспондент НАПН України, дійсний член Академії педагогічних і соціальних наук;
Лисиченко Л. А., доктор філологічних наук, професор, м. Харків

Слюніна О. В.

С49 Усі уроки української мови. 11 клас. II семестр. Профіль — українська філологія / О. В. Слюніна. — Х. : Вид. група «Основа», 2019. — 415, [1] с. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-3705-3.

Навчальний посібник містить конспекти всіх уроків української літератури для II семестру 11 класу профільного рівня (профіль — українська філологія), які розроблено із урахуванням змін, здійснених Міністерством освіти і науки України 2017 року. Розподіл навчального часу та зміст розроблених уроків носить орієнтовний характер. Згідно з положеннями пояснювальної записки оновленої програми в разі потреби вчитель має право самостійно змінювати обсяг годин у межах розділу, а також змінювати послідовність вивчення розділів.

Для вчителів української мови та літератури шкіл різних типів, керівників методичних об'єднань, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК 37.016+811.161.2

© Слюніна О. В., 2019

© Корягін В. О., макет обкладинки, 2019

© ТОВ «Видавничка група «Основа», 2019

ISBN 978-617-00-3705-3

ПІДГОТОВКА ДО ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ. УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ ВІДОМОСТЕЙ З ОСНОВНИХ РОЗДІЛІВ НАУКИ ПРО МОВУ

Фонетика, орфоєпія, орфографія української мови

УРОК № 65–66

АСИМІЛЯТИВНІ, ДИСИМІЛЯТИВНІ ПРОЦЕСИ, ПОДОВЖЕННЯ, СПРОЩЕННЯ В ГРУПАХ ПРИГОЛОСНИХ

Мета (формувати компетентності): *предметні* (повторити й поглибити знання про експресивні можливості звуків української мови, асиміляцію та дисиміляцію, а також подовження й спрощення в групах приголосних); *ключові* (розвивати вміння аналізувати тексти, стилістичний ефект яких створюється артикуляційними ознаками звуків; удосконалювати правописну пильність); *загальнокультурні* (виховувати любов до української мови).

Тип уроку: урок засвоєння нових знань (формування мовної компетенції).

Обладнання: копії текстів, мовознавчі довідники, словники лінгвістичних термінів, схема «Спрощення в групах приголосних», кросворд.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ТЕМОЮ ТА МЕТОЮ УРОКУ

III. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Експрес-опитування

- ▶ Дайте відповіді на запитання.
 - ▼ Що вивчає фонетика?
 - ▼ Що таке звук? Що таке фонема?
 - ▼ Пригадайте класифікацію приголосних і голосних звуків української мови.
 - ▼ Установіть, про який звук ідеться: сонорний, передньоязиковий, вібрант.
 - ▼ Назвіть звук за такою характеристикою: голосний, передній ряд, високе піднесення, нелабіалізований.
 - ▼ Назвіть пару приголосних фонем за такими артикуляційними характеристиками: губні, губно-губні, зімкнені, проривні, тверді, але різняться за дзвінкістю — глухістю.
 - ▼ Назвіть пару приголосних фонем за такими артикуляційними характеристиками: задньоязикові, проривні, тверді, але різняться за дзвінкістю — глухістю.
 - ▼ Визначте, за якими ознаками різняться фонемі [з] — [ж]?
 - ▼ Як у слові може співвідноситися кількість звуків і букв?
 - ▼ Які букви позначають два звуки? Наведіть приклади.
 - ▼ Які звуки позначаються двома буквами? Наведіть приклади.
- Примітка.* За кожну правильну відповідь установлюється 1 бал.

IV. ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ В ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Коментар учителя. *Артикуляція* — це дія мовного апарату, внаслідок якої утворюються мовні звуки. *Мовлення* — це певна система рухів мовних органів, керована центральною нервовою системою і спрямована на якесь повідомлення. Воно становить мовленнєвий потік, тобто послідовне сполучення звуків у слова. Тому тут артикуляція одного звука часто накладається на артикуляцію сусіднього звука, вони між собою взаємодіють і пристосовуються одна од одної. Виникають уподібнення, розподібнення та інші зміни звуків (*З підручника*).

- ▼ Пригадайте, що називається уподібненням (асиміляцією) та розподібненням (дисиміляцією) та які вони бувають в українській мові?
- ▼ Наведіть приклади асиміляції за дзвінкістю і глухістю, за твердістю і м'якістю, за місцем і способом творення.
- ▼ Наведіть приклади дисиміляції.
- ▼ Яке з явищ — асиміляція чи дисиміляція — в українській мові є більш поширеним?

Довідка для вчителя

Асиміляція (від лат. *assimilatio* — уподібнення) — найпоширеніший у мовах світу фонетичний процес, який полягає в тому, що при вимові різних за класифікаційними ознаками звуків, нервовий імпульс артикуляції одного звука впливає (часто — накладається) на нервовий імпульс артикуляції іншого звука, тим самим викликаючи зміну одного звука в бік уподібнення його іншому. Асиміляція виникає тоді, коли стикаються звуки різної характеристики: приголосні дзвінкий і глухий, м'який і твердий, шиплячий і свистячий, передньоязиковий і задньоязиковий тощо. Результатом уподібнювання є зменшення несхожих рис сусідніх звуків і збільшення подібних ознак.

Залежно від **напряму дії** асиміляція буває **прогресивна** (попередній звук уподібнює наступний, тобто його дія спрямована вперед) і **регресивна** (наступний звук уподібнює собі попередній, його дія скерована назад). Факти різних мов свідчать про те, що частіше виникає регресивна асиміляція. Прикладом можуть служити слова *молотьба*, *боротьба*, які вимовляються як [молод'ба], [бород'ба] внаслідок того, що наступний дзвінкий [б] уподібнив собі попередній глухий [т']. Асиміляції піддаються не тільки звуки, що стоять у середині слова, але й звуки різних слів, якщо вони в мовному потоці йдуть один за одним. Наприклад, сполучення двох слів *з хати* вимовляється як [сха́ти].

За результатом розрізняють асиміляцію **часткову** і **повну**. Наведені вище приклади регресивної (*молодьба*, *боротьба*) асиміляції становлять водночас і зразки часткової асиміляції, тобто такого уподібнення, при якому звуки зближаються лише за однією чи кількома артикуляційними ознаками, але не стають тотожними. Наслідком повної асиміляції стає перетворення двох різних звуків в абсолютно однакові. Це помітно в літературній українській вимові слів [россипати] (від *розсипати*), [приніши] (від *приніси*).

За розташуванням (суміжністю) взаємодіючих у мовному потоці звуків асиміляція буває **контактною** (**суміжною**) і **дистанційною** (**несуміжною** — при взаємодії звуків, розташованих один від одного через кілька звуків) (*За С. Дорошенком*).

Дисиміляція (лат. *dissimilatio* — розходження, розподібнення) полягає в заміні одного з двох однакових за способом творення звуків на інший звук, відмінний за способом творення (*кѣто* — *хто*; *плетти* — *плести*; *ручник* — *рушник*) (*З посібника*).

Орфоепічний практикум

- Прочитайте, дотримуючись орфоепічних норм. Запишіть слова фонетичною транскрипцією. Схарактеризуйте явище асиміляції.

Золотце, на квітці, кетчуп, митці, диспетчер, тітчин, розшук, вокзал, нігті.

Дослідження-характеристика

- ▶ Які особливості вимови префіксів та прийменників? Схарактеризуйте випадки уподібнення приголосних.

З чужини, розчулений, без черги, через шосе, безжурний, без жоржин, через край, безкорисливий, з чорного.

Розподільчий диктант

Варіант 1

- ▶ Розподіліть слова у дві колонки. У першу — слова з повною асиміляцією приголосних, у другу — з частковою. Визначте характер асиміляції в кожному випадку.

Легкий, стіл, вітчизна, з джерела, заквітчати, безжурний, людський, дні, являється, розсівати, піклується, з чорного рукава, розцвітати.

Варіант 2

- ▶ Запишіть слова та словосполучення в колонки:

1) ті, у яких відбувається асиміляція за дзвінкістю; 2) ті, у яких відбувається асиміляція за глухістю; 3) ті, у яких відбувається асиміляція за м'якістю; 4) ті, у яких відбувається асиміляція за місцем творення; 5) ті, у яких відбувається асиміляція за способом творення; 6) ті, у яких асиміляція не відбувається.

Вогкий, хоч би, боротьба, хмара, радість, поле, сонця, б'ється, нігті, вігер, принісши, з чого, через поле, підказка, учитель, дочці, матір, на гілці, сльоза, між собою, гідність, з шумом, купаєшся, пісня, з хати, безшумний, книжці, на дошці, розпитати, безтактний, мрія.

Вибіркова робота

- ▶ З наведених речень виписіть слова, у яких наявна дисиміляція. Поясніть її умови. Які групи приголосних частіше зазначають дисиміляції?

1. Усе у неї одні такі думки та гадки, аж сплакне сердешна, як їй допече до серця (*Г. Квітка-Основ'яненко*). 2. ...Коло самих хат ростуть дикі груші та яблуні, розкидавши своє широке гілля понад соняшниками (*І. Нечуй-Левицький*). 3. В сріблясто-зеленуватих глибинах літньої ночі місяць тче над землею свої легкі й химерні шовки (*М. Стельмах*). 4. Сонячний Київ і бульвар Шевченка. Буйні каштани стоять безкінечною шпалерою й тримають на сонці чудесні свічі — свічі своїх квіток (*І. Багрянний*). 5. Хто коло тебе в світі

стане святим хранителем твоїм? І хто заступить? Хто укриє од зла людського в час лихий? Хто серце чистее нагріє огнем любові, хто такий? Ти сирота, нема нікого, опріче праведного Бога. Молися ж, серце, помолюсь і я з тобою (*Т. Шевченко*).

Спостереження над мовним матеріалом

- ▶ Простежте процес дисиміляції приголосних у наведених словах.

Брести, мести, рушник, соняшник, прясти, ніхто, рушниця, лицар, срібло.

Самостійна робота

- ▶ Визначте в наведених текстах явища асиміляції, дисиміляції та поясніть їх.

Варіант 1

Від давніх часів і до наших днів митці прагнули оспівати красу рідної землі. У поетичних рядках увічнено ніжність серця і роздуми про людське буття. Перегорнімо ще раз сторінки книг нашого найбільшого чарівника слова Тараса Шевченка — і ви вкотре переконаєтеся: яка сила і геніальна простота його безсмертних творінь! Хочеться повторювати і повторювати натхненні поетичні слова (*І. Вихованець*).

Варіант 2

Для Шевченка мова була материнською піснею й молитвою над колискою; шепотом гаю, величчю неба, ревом Дніпра і солов'їною піснею; радістю кохання, відчаєм покритки, жертвовною любов'ю матері; мужнім покликом до борні й свободи. Для Шевченка мова — це і глибинний філософський роздум, і безкорислива, незрадлива любов до Вітчизни, а водночас — погляд у майбутнє, пророцтво грядущого (*П. Кононенко*).

Робота зі схемою

Іноді при творенні слова або його відмінюванні виникає важки для вимови збіг кількох приголосних звуків. Уникнути цього допомагає спрощення — випадання звука в групі приголосних (*І. Ющук*).

- ▶ Розгляньте схему «Спрощення в групах приголосних» і сформулюйте правило.

Творчий диктант

Методичний коментар. Учитель називає іменник, учні ж мають одразу записати в зошити прикметники.

- ▶ Від поданих іменників утворіть прикметники. З'ясуйте, у яких слова спрощення приголосних відбувається, а в яких — ні. Поясніть написання.

Честь, випуск, студент, щастя, контраст, форпост, тиждень, шістнадцять, баласт, пестоці, проїзд, зап'ястя, користь, компост, пристрасть, фашист, цілість, вартість, радість, інтелігент, совість, захист, кількість, пропагандист, парламент, диригент, турист.

Перекладацький практикум

- ▶ Перекладіть слова та словосполучення українською мовою, поясніть написання.

Весеннее солнце, позднее время, любящее сердце, честный человек, бесстрастный взгляд, добросовестный работник, предвестники перемен, студенческий билет, гигантский доход, счастливая жизнь, радостная улыбка, шестнадцатый день рождения, проездной билет, праздничный день, участник соревнований, хвастливое заявление, контрастный оттенок, областной центр, завистливый человек, каждый день.

Коментований диктант

- ▶ Запишіть, вставляючи, де потрібно, пропущені буки.

1. Гіган..ські тіні таємничо затиснулись в ущелині (*О. Гончар*).
 2. За чес..ний труд, за мир у всьому світі ми стоїмо (*М. Рильський*).
 3. А потім розмістили їх: в арештан..ську всіх, — лише Давида взяв рудий за руку й повів до флігеля (*А. Головка*). 4. Барвінок цвів і зеленів, с..лався, розстилався (*Т. Шевченко*). 5. Он на стрункій та високій осичині листя пес..ливо тремтить (*М. Старицький*). 6. Тиша... Ні птиця пролітає, ні звір не шелес..не (*О. Довженко*). 7. І в далеч поплив матіоли солодкий, об лес..ливий чад (*М. Бажан*). 8. Після кількатиж..невих дощів, туманів та мряк вперше стало на годині (*О. Гончар*). 9. В великій, як макітра, хус..ці Мотря була схожа на довгу швайку з здоровою булавою (*І. Нечуй-Левицький*).

Дослідження-відновлення

- ▶ Назвіть слова, від яких утворені наведені лексеми. Визначте групи приголосних, у яких відбулося спрощення. Чому в деяких словах спрощення не відбувається?

Туристський, баластний, радісний, тиснути, совісний, захисний, безжалісний, активістці, альпіністці, журналістський, пристрасний, хвастнути, цілісний, абонентський, аспірантці, шелесне, тижня, корисний, парламентський, президентський, зап'ястний, щасливий.

Диктант з обґрунтуванням

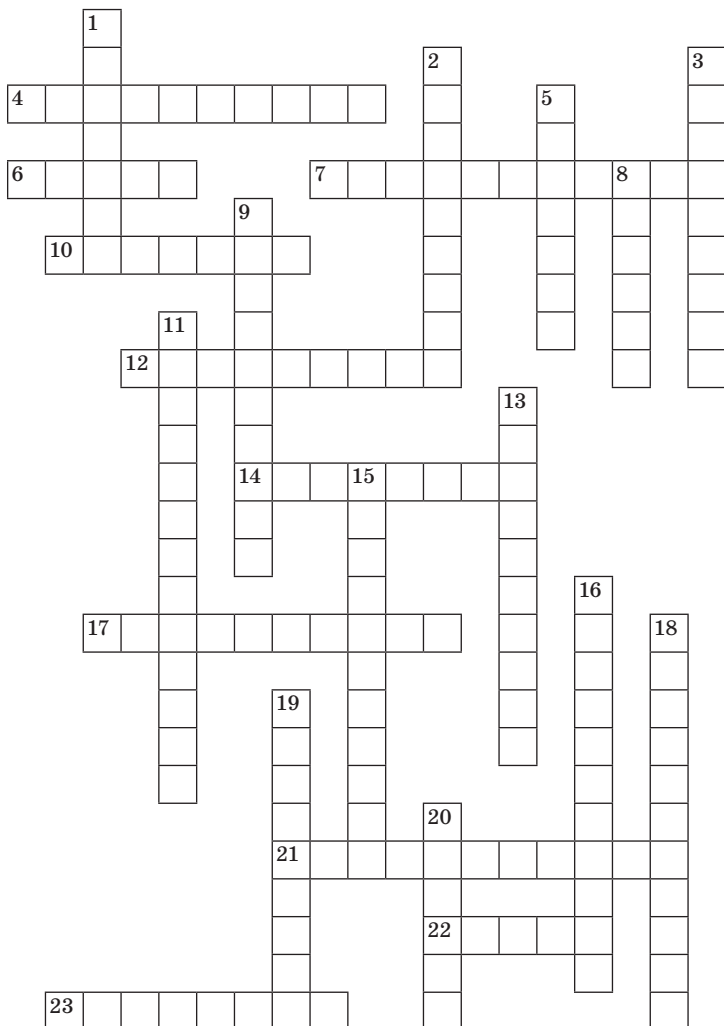
- ▶ Оберіть правильне написання. Свій вибір умотивуйте.

Компостний — компосний, проїздний — проїзний, брязкнути — брязнути, агенство — агентство, доблесний — доблестний, звістці — звісці, хруснути — хрустнути, капосний — капостний,

очисні — очистні, шістсот — шісот, прихвостні — прихвосні, блискнути — блиснути, частці — часці, сердце — серце.

Лінгвістична гра

► Розгадайте кросворд.

По горизонталі: 4. Прикметник чоловічого роду, синонім прикметника *користолобний*. 6. Прислівник способу дії, синонім прислівників *добросовісно, сумлінно, ретельно, справедливо*; є обставиною в приказці «Не хитруй, не мудруй, а ... працой». 7. Числівник, який є винятком із правила про спрощення на письмі в групах приголосних. 10. Прикметник жіночого

роду від *щастя*. **12.** Прикметник, правопис якого є винятком із правила про спрощення в група приголосних, синонім прикметника *ласкавий*. **14.** Іменник чоловічого роду II відміни, утворений від іменника *вістка*, в орудному відмінку однини, синонім слів *посланець, гонець*. **17.** Прикметник чоловічого роду, синонім прикметників *жалісний, скорботний*. **21.** Прикметник жіночого роду, утворений від іменника іншомовного походження, що означає того, хто вчиться у вищому навчальному закладі (*від латинського «той, хто старанно працює, вчиться»*). **22.** Дієслово недоконаного виду в початковій формі, синонім дієслова *стелити*. **23.** Прикметник чоловічого роду, утворений від іменника *область*.

По вертикалі: **1.** Прикметник жіночого роду, синонім прикметників *благодійна, вигідна*, антонім — *шкідлива*. **2.** Прикметник чоловічого роду, синонім прикметників *коштовний, костистий*, виняток із правила спрощення на письмі в словах із групами приголосних **3.** Прикметник жіночого роду, утворений від іменника жіночого роду III відміни, синоніми іменників *число, величина, об'єм, маса*. **5.** Прислівник способу дії, утворений від іменника жіночого роду III відміни, синоніми іменника *радощі*, який є підметом у приказці «... — рідна сестра суму». **8.** Прислівник способу дії, утворений від іменника жіночого роду III відміни, синоніми іменника *добротність*. **9.** Прикметник чоловічого роду в початковій формі, синонім прикметника *хвалькуватий, чванливий*; виняток із правила про спрощення в групах приголосних. **11.** Прикметник чоловічого роду, антонім прикметника *коханий*. **13.** Прикметник чоловічого роду, утворений від іменника синоніми *доброво*. **15.** Прикметник чоловічого роду, синонім прикметника *осоружний* в давальному (або місцевому) відмінку однини. **16.** Прикметник чоловічого роду, синонім прикметника *велепенський*. **18.** Прикметник чоловічого роду, утворений від іменника, який у фразеологізмі поєднується з дієсловами *киплять, вирують, розпалюються* (рівнозначно фразеологізму *страсти киплять* в російській мові). **19.** Прикметник, синонім прикметника *оборонний*, в орудному відмінку множини. **20.** Іменник чоловічого роду II відміни, синонім іменника *кільце*, у родовому відмінку однини.

Опрацювання таблиці

- ▶ Пригадайте правила подовження приголосних. За потреби скористайтеся інформацією, розміщеною в таблиці «Подовження приголосних».

Подовження та подвоєння

Подвоєння — це збіг двох приголосних на межі значущих частин слова. *Подовження* — процес, який має підґрунтям різні історичні фонетичні процеси, наприклад, чергування.

Подвоюються приголосні при збігові двох однакових букв на межі морфем:

- При збігові префікса та префікса: *возз'єднати*.
- При збігові префікса й кореня: *віддзеркалювати, оббити*.
- При збігові кореня й суфікса: *сонна*.

- При збігові основи дієслова на **-с** та постфікса **-ся**: *піднієся, трясся*.
 - У прикметникових суфіксах **-енн-**, **-анн-** (**-янн-**), якщо на нього падає наголос (такі прикметники мають значення можливості або неможливості дії), а також у прислівниках та іменниках на **-ість**, що утворені: *несказаний*, (але: *не сказаний*), *здійснений* (але: *здійснений*), *туманний* — *туманність* — *туманно*.
 - При збігові двох частин складноскороченого слова: *юнат, міськом*.
 - При збігові двох суфіксів: *письменник, годинник*.
- Подовження** відбувається:
- В іменниках III відміни (*жіночий рід із нульовим закінченням*) в орудному відмінку: *сіллю, міддю*. Але: якщо перед приголосним, що має подовжуватися, стоїть інший приголосний, то подовження не відбувається: *жовчю, радістю*.
 - В іменниках II відміни середнього роду із закінченнями **-а**, **-я** (крім родового відмінку множини): *життя, змагання* (але: *змагань*).
 - В усіх похідних словах від дієслова *лити*: *наллю, виллєш*, а також у словах *бовван, Ганна, лляний, овва, ссавець* та похідних від цих слів.
 - Подовжуються приголосні **д, т, з, с, л, н, ж, ч, ш, ц, ч** перед **я, ю, і, е** деяких іменників I відміни: *суддя, Ілля, стаття*.
 - Подовжуються приголосні **д, т, з, с, л, н, ж, ч, ш, ц, ч** перед **ю, є** в прислівниках типу *зрання, навмання, попідтинню*.

Словниковий диктант

- ▶ Перепишіть, вставляючи, де потрібно, пропущені букви, апостроф. Поясніть написання.

Ган..а, гол..андський, кров..ю, юн..ат, Поліс..я, олен..я, дерев..ян..ий, л..яний, суд..я, колон..а, сон..а, інтерв..ю, пан..а, знаряд..я, чест..ю, памороз..ю, галуз..я, узбереж..я, священ..ий, пригорщ..ю,..лемо, старан..ий, сказан..ий, вихован..ий, бов..аніти, пташин..ий, незрівнян..ий, змаган..ь, числен..о, міськ..ом, під..аш..я, подорож..ю, розкіш..ю, жит..євий, молод..ю, огнен..ий, варен..ий, туман..ість, вчен..я, спечен..ий, гіл..я, пам..ят..ю.

Практикум із перекладу

- ▶ Перекладіть українською мовою. Зверніть увагу на правопис подвоєних приголосних.

1. Море все в живых белых пятнах, словно бесчисленные стаи птиц опускались на его синюю равнину (М. Горький). 2. Никогда

не забуду я эту сказочную прогулку среди высоких сосен по песку, смешанному с хвоей (*Ф. Шаляпин*). 3. Листья вьются по шоссе, ветер догоняя (*В. Луговской*). 4. Перед нами открылось ровное, без одного кустика, осеребренное луною поле, сливавшееся вдаль с безоблачным куполом небо (*А. Куприн*). 5. Несколько успокоенный, я отправился к себе на квартиру (*А. Пушкин*). 6. Возле леса, на горе, дремал с закрытыми ставнями деревянный дом (*Н. Гоголь*).

Дослідження-трансформація

- ▶ Поставте наведені іменники в орудному відмінку однини. Поясність правопис.

Мати, мудрість, повінь, вісь, верф, щирість, любов, рись, постать, латинь, шаль, розкіш, велич, сіль, ненависть, світлотінь, пастораль, подорож, вічність, вірність, гостинність, єдність, кров, мить, мідь, ртуть, мазь, вісь, паморозь, почесть, блакить, радість, вічність.

Дослідження-аналіз

- ▶ Поміркуйте, що таке подовження приголосних, а що таке — подвоєння. Із чим пов'язаний перший процес, а з чим — другий. Запишіть слова в дві колонки: у першу — із подовженими приголосними, у другу — із подвоєними буквами. Поясність правопис.

1. Мова багатомільйонного українського народу належить до числа найбільш розвинених і досконалих мов світу. Цією мовою були створені немеркнучі й величні художні цінності (*П. Панч*). 2. Не вважай на урожай, а жито сій, то хліб буде (*Народна творчість*). 3. Виблизкують срібною гладдю в долинах ставки й озера (*З журналу*). 4. З початку світу люди були беззахисні перед могутньою стихією бога вогню Сварога (*В. Войтович*). 5. Він стоїть на узліссі замріяний, ніби сумує, що надійшов жовтень (*О. Копиленко*). 6. Знання робить життя красним (*Народна творчість*). 7. Через край із серця рідне слово ллється (*П. Куліш*). 8. Вода в сонячному промінні синіла начебто з видимою, неприхованою пристрастю, і якийсь час Поляруш боявся відірвати від неї погляд, наче остерігався, що згодом не повториться оце враження натхненності й осмисленості того, як тече і синіє весняна ріка (*Є. Гуцало*). 9. Рослинність по-дівочому буйна на цій багатій ниві зрубу (*М. Грушевський*).

Творчий диктант

- ▶ Утворіть від поданих слів нові лексеми, у яких би відбувалося подвоєння літер між різними частинами слова.

День, машина, число, дзеркало, ціна, даль, зброя, з'єднати, стіна, дякувати, звук, захищати, без імені, година, змістовний, захищати, даль.

Робота з обґрунтуванням

- ▶ З поданих варіантів оберіть правильний. Обґрунтуйте свій вибір.

Щоденник — щоденик; вічливий — ввічливий; Поволжжя — Поволжя; воз'єднання — возз'єднання; віддзеркалювати — відзеркалювати; жовччю — жовчю; савці — ссавці; статей — статей; Керччю — Керчю; огненний — огнений; осіній — осінній; передмістя — передмістя; утомлений — утомлений; гордістю — гордістю; Закарпатя — Закарпаття.

Орфографічний практикум

- ▶ Поясніть правопис подібних за звучанням слів.

Незлічені години, незліченні години; не оцінена допомога, неоціненна допомога; не впізнаний нею чоловік, невпізнаний край; не сказане ще слово, несказанне поживлення; не прощений чоловік, непростена зрада.

Лінгвістична задача

- ▶ Подані слова запишіть у дві колонки:

- 1) без подвоєння букв;
- 2) із подвоєнням букв.

Анте (н)а, нужда (н)о, і (м)іграція, жи (т)євий, узгодже (н)ість, інтерме (ц)о, ю (н)ат, тума (н)ість, жада (н)ий, з'єдна (н)ий, благослове (н)ий, осер (д)я, зволоже (н)ість, шо (с)е, роздорі (ж)я, згада (н)ий, побукве (н)ий, огне (н)ий, то (н)а.

- ▶ Підкресливши другі букви записаних слів, запишете афоризм М. Рильського: «*Хто..., той не вартий свого майбутнього*».

V. ПІДСУМОК УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- ▶ Запишіть текст фонетичною транскрипцією. Знайдіть явища асиміляції, дисиміляції, спрощення приголосних і поясніть їх.

Тоді, як, Господи, святая на землю правда прилетить хоч на хвилиночку спочить, незрячі прозрять, а кривіє, мов сарна з гаю, промайнуть. Німим отверзуться уста; прорветься слово, як вода, і дебрь-пустиня неполита, зцілющою водою вмига, прокинеться, і потечуть веселії ріки, а озера кругом гаями проростуть, веселимптаством оживуть (Т. Шевченко).

ЗМІСТ

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 11 КЛАСІ (ПРОФІЛЬ — УКРАЇНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ). II СЕМЕСТР	3
ПІДГОТОВКА ДО ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ. УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАЙВАЖЛИВШИХ ВІДОМОСТЕЙ З ОСНОВНИХ РОЗДІЛІВ НАУКИ ПРО МОВУ	9
ФОНЕТИКА, ОРФОЕПІЯ, ОРФОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	9
<i>Урок № 65–66</i> Асимілятивні, дисимілятивні процеси, подовження, спрощення в групах приголосних	9
<i>Урок № 67</i> Урок розвитку комунікативних умінь № 18. Написання ділових документів різних жанрів: оголошення	20
<i>Урок № 68</i> Урок розвитку комунікативних умінь № 19. Ділові папери: особливості написання розписки	25
<i>Урок № 69</i> Урок розвитку комунікативних умінь № 20. Підготовка індивідуального звіту	30
<i>Урок № 70</i> Основні історичні чергування приголосних звуків при словозміні і словотворенні	34
<i>Урок № 71</i> Урок розвитку комунікативних умінь № 21. Написання ділового листа	40
<i>Урок № 72</i> Урок розвитку комунікативних умінь № 22. Особливості складання резюме	52
<i>Урок № 73</i> Інтонаційні особливості українського мовлення. Складні випадки наголошення слів. Мовні недоліки у вимові й наголосі та шляхи їх усунення	59
<i>Урок № 74</i> Урок розвитку комунікативних умінь № 23. Ділові папери: оформлення протоколу	63
<i>Урок № 75</i> Правопис. Складні випадки вживання м'якого знака, апострофа; написання слів іншомовного походження	69

<i>Урок № 76</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 24. Художній стиль: призначення, сфера використання і поширення, основні ознаки. Естетична функція мови в художньому творі. Засоби художньої виразності. Особливості синтаксису художнього тексту	74
<i>Урок № 77</i>	Написання прізвищ та географічних назв. Написання слів разом, окремо, через дефіс	81
<i>Урок № 78</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 25. Індивідуально-авторський стиль письменника	85
<i>Урок № 79</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 26. Монолог у художньому творі: звернений монолог, внутрішній монолог	92
<i>Урок № 80</i>	Правила переносу та скорочення слів. Орфографічний аналіз слів. Редагування тексту з орфографічними помилками. Використання орфографічного словника для перевірки написання слів та їхніх форм	96
<i>Урок № 81</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 27. Роль художньої літератури, мистецтва у збагаченні й гармонізації внутрішнього світу. Аналіз тексту прозового твору	102
<i>Урок № 82</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 28. Лінгвістичний аналіз тексту віршованого твору	107
<i>Урок № 83</i>	Тематична контрольна робота № 5. Контрольний тест	112
ЛЕКСИКОЛОГІЯ І ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ		122
<i>Урок № 84</i>	Уживання слів у переносному значенні, синонімів, антонімів, омонімів у текстах різних стилів	122
<i>Урок № 85</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 29. Усний докладний переказ тексту художнього стилю із творчим завданням	128
<i>Урок № 86</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 30. Письмовий докладний переказ тексту художнього стилю із творчим завданням	133
<i>Урок № 87</i>	Терміни й професіоналізми. Філологічні, лінгвістичні, літературознавчі терміни	137
<i>Урок № 88</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 31. Переклад текстів художнього стилю	143
<i>Урок № 89</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 32. Аудіювання тексту художнього стилю. Конспект почутого	147

<i>Урок № 90</i>	Фразеологія художнього мовлення, наукова, публіцистична, офіційно-ділова	155
<i>Урок № 91</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 33. Написання твору в художньому стилі	159
<i>Урок № 92</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 34. Публіцистичний стиль, сфера його використання, призначення, основні ознаки. Лексичні, морфологічні, синтаксичні особливості публіцистичного стилю. Підстили	162
МОРФЕМІКА, СЛОВОТВІР, МОРФОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ		167
<i>Урок № 93</i>	Словотвір іменників на позначення назв жителів певного населеного пункту. Творення присвійних прикметників. Творення прикметникових форм від різних географічних назв	167
<i>Урок № 94</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 35. Основні жанри публіцистичного стилю. Написання замітки в газету	171
<i>Урок № 95</i>	Основні способи творення дієслів, прислівників	176
<i>Урок № 96</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 36. Лінгвістичний аналіз текстів публіцистичного стилю. Роль суспільно-політичної лексики в жанрових формах публіцистичного стилю. Формування культури публіцистичного мовлення: способи привернення уваги, принципи побудови, засоби структурування тексту	180
<i>Урок № 97</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 37. Відгук про твір мистецтва в публіцистичному стилі	186
<i>Урок № 98</i>	Складні, складноскорочені слова, способи їх творення та написання	189
<i>Урок № 99</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 38. Написання інтерв'ю	192
<i>Урок № 100</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 39. Портретний нарис у публіцистичному стилі	198
<i>Урок № 101</i>	Рід і число іменників, їх стилістичні властивості. Відмінювання іменників	201
<i>Урок № 102</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 40. Написання реферату на професійну тему	210
<i>Урок № 103</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 41. Особливості написання статті дискусійного характеру публіцистичного стилю	215
<i>Урок № 104</i>	Ступені порівняння прикметників. Відмінювання прикметників	220

<i>Урок № 105</i>	Розряди числівників за значенням, їх характеристика. Паралельне використання відмінкових форм числа. Відмінювання займенників. Явище прономіналізації. Правопис займенників	226
<i>Урок № 106</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 42. Усний докладний переказ тексту публіцистичного стилю із творчим завданням	233
<i>Урок № 107</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 43. Письмовий докладний переказ тексту публіцистичного стилю із творчим завданням	239
<i>Урок № 108</i>	Контрольна робота № 6. Контрольний тест	242
<i>Урок № 109</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 44. Практична риторика. Тема, мета публічних виступів. Вибір теми, визначення мети (інформування, переконання, заклик до дії тощо). Добір матеріалу, його систематизація. Складання бібліографії. Робота із джерелами інформації. Види запису зібраного матеріалу	248
<i>Урок № 110</i>	Види, часи, способи дієслів. Особові, родові, числові форми дієслів, їх творення. Перехідні і неперехідні дієслова. Стан дієслова	253
<i>Урок № 111</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 45. Композиція ораторського виступу. Особливості побудови вступу, основної частини, закінчення. Аудіювання зразків ораторського мистецтва	258
<i>Урок № 112</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 46. Добір аргументів і способів активізації мислення та емоційно-почуттєвої діяльності аудиторії. Види аргументації. Способи встановлення контакту зі слухачами	263
<i>Урок № 113</i>	Творення і правопис дієприкметників і дієприслівників. Дієприкметниковий та дієприслівниковий звороти	270
<i>Урок № 114</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 47. Мовні засоби оформлення тексту ораторського виступу залежно від мети спілкування й адресата мовлення. Роль репетиції в підготовці до усного виступу. Складання запитань до прес-конференції	275
<i>Урок № 115</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 48. Круглий стіл. Вимоги до оратора. Постава, виразність міміки і жестів, їх природність, відповідність змісту викладу. Виголошення промови. Роль початкової фрази перед виступом	280

<i>Урок № 116</i>	Морфологічні типи прислівників. Ступені порівняння означальних прислівників. Правопис прислівників і прислівникових сполучень. Мовленнєві помилки у вживанні прислівників і шляхи їх подолання	284
<i>Урок № 117</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 49. Вимоги до культури мовлення. Основні способи виступу	289
<i>Урок № 118</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 50. Спілкування з аудиторією як творчий процес. Прийоми встановлення і збереження контакту з аудиторією. Діалогічне мовлення: діалог-дискусія ...	298
<i>Урок № 119</i>	Правопис складних прийменників та сполучників. Перехід повнозначних слів у прийменники та сполучники. Правопис заперечних часток. Естетична цінність часток і звуконаслідувань	302
<i>Урок № 120</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 51. Техніка мовлення. Тональність виступу. Виголошення доповіді, підготовленої заздалегідь	307
<i>Урок № 121</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 52. Лінгвістична конференція. Основні критерії оцінки промови: ефективність виступу, інформаційна новизна, логічність розвитку теми, аргументація основних положень, наочність	312
<i>Урок № 122</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 53. Контрольне говоріння	315
<i>Урок № 123</i>	Тематична контрольна робота № 7. Контрольний тест	319
СИНТАКСИС ПРОСТИХ І СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ.		
ПРЯМА МОВА. ТЕКСТ. ПУНКТУАЦІЯ		323
<i>Урок № 124</i>	Типи підрядного зв'язку в словосполученні. Складні випадки перекладу словосполучень із російської мови українською	323
<i>Урок № 125</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 54. Контрольний усний переказ	327
<i>Урок № 126</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 55. Контрольний письмовий переказ	330
<i>Урок № 127</i>	Складні випадки координації підмета і присудка. Тире на місці пропущеної зв'язки	333
<i>Урок № 128</i>	Урок розвитку комунікативних умінь № 56. Контрольне аудіювання	339
<i>Урок № 129</i>	Складні випадки кваліфікації другорядних членів речення	345

Урок № 130	Урок розвитку комунікативних умінь № 57. Конфесійний стиль, сфери поширення і головне призначення. Церковні служби, молитва, повчання, проповіді; богослужбові книги, спілкування в конфесіях, культових установах	350
Урок № 131	Урок розвитку комунікативних умінь № 58. Переклади Євангелія. Псалми Т. Шевченка. Основні мовні стильові засоби конфесійного стилю. Маркована (конфесійна) лексика. Старослов'янськи — мовна ознака конфесійного стилю. Інверсійний порядок слів	357
Урок № 132	Просте ускладнене речення	360
Урок № 133	Урок розвитку комунікативних умінь № 59. Контрольний усний твір	364
Урок № 134	Урок розвитку комунікативних умінь № 60. Контрольний письмовий твір	366
Урок № 135	Складне речення з різними видами синтаксичного зв'язку	369
Урок № 136	Пряма і непряма мова. Діалог. Цитата. Епіграф	373
Урок № 137	Урок розвитку комунікативних умінь № 61. Сфера поширення і головне призначення епістолярного стилю. Основні мовні стильові засоби епістолярного стилю. Тематика листів. Офіційне й неофіційне листування. Побудова епістолярного тексту. Написання приватних та офіційних листів	377
Урок № 138	Урок розвитку комунікативних умінь № 62. Українська епістолярна спадщина — невичерпне й незамінне джерело для вивчення життєвого й творчого шляху письменника. Епістолярний етикет. Складання електронного листа	382
Урок № 139	Контрольний диктант	386
Урок № 140	Тематична контрольна робота № 8. Контрольний тест	388
ДОДАТОК		392
ЛІТЕРАТУРА		401